

Osmanlıdan Günümüze Kahve Kültürü

Kahve 14. yüzyılda Etiyopya’da ortaya çıkmış, çekirdekleri Araplar tarafından 15. yüzyılın sonunda Mekke ve Medine’ye taşınmış ve 1517’de de İstanbul’a getirilmiştir. 16. yüzyılda İstanbul’a getirilen kahve Osmanlı’nın gelişmesinde çok önemli yere sahiptir. Kahve 16. yüzyılda Osmanlı’nın kuruluşunda ve genişlemesinde çok önemli bir unsur olmuştur. 1600 yılında tüm Osmanlı coğrafyasında kahve içeceği bilinmekteydi. Osmanlı’da kahve kültürünün temelini oluşturan ve yalnız erkeklere hizmet sunan kahvehanelerin ilki 1555’de açılmıştır. Kahve Osmanlı devletinde padişahlar tarafından bazı dönemlerde yasaklanmıştır. Kahve ilk olarak Kanuni Sultan Süleyman tarafından getirilen “resm-i bidat” adında vergi ile kısıtlama ile karşılaşmıştır. Kahve kahvehaneler askerlerin düzenini bozma ve ordu birliğini tehlikeye atma endişesi nedeniyle 1568 yılında Kanuni tarafından yasaklanmıştır. Kanuni’den sonra gerçekleşen yasaklama dönemleri şu şekildedir:

- III. Murad Dönemi (1574-1595)
- III. Memed Dönemi (1595-1603)
- I.Ahmed Dönemi (1603-1617)
- IV. Murad Dönemi (1623-1640)

Yukarıdaki yasaklar halk için yapılmış ve uygulanmış yasaklardır. Halk için yasak olan kahve ve kahvehaneler saray içinde önemli bir yere sahipti.

Gece gündüz açık olan, eğlence, oyun ve vakit geçirme olanakları sunan kahvehaneler, gündelik yaşamın vazgeçilmez kamusal mekânları haline gelmiştir. Kahvehaneler özellikle yeniçeriler tarafından kullanılmaktadırlar. Farklı toplumsal kesimlerden, farklı kültürlerden insanları sohbet aracılığıyla bir araya getiren kahve, Osmanlı’nın toplumsal gelişimine önemli katkı sağlamıştır. Doğu kültürü ve özellikle Osmanlı ile özdeşleştirilen Türk kahve kültürü ve genellikle kültür tarihçileri tarafından “sohbet ile bezenmiş bir sosyalleşme pratiği” olarak nitelendirilmektedir. Tüm bu özellikleri içinde barındıran ve mutfak kültürünün en önemli unsurlarından biri olan Türk kahvesi, 2013 yılında UNESCO tarafından, ülkemiz adına “İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili” listesine kaydedilmiştir.

Osmanlı dönemindeki kahvehaneler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Mahalle kahvehaneleri
- Esnaf kahvehaneleri
- Yeniçeri Kahvehaneleri

- Tulumbacı kahvehaneleri
- Semai kahvehaneleri

Mahalle kahvehaneleri: 16. Yüzyılda kurulmuştur. Öncelikli olarak insanların namaz vakitlerini bekledikleri mekanlar olan kahvehaneler daha sonra insanların sosyalleşme alanı olmuştur.

Esnaflık kahvehaneleri: Bu kahvehaneler İstanbul'daki önemli ticaret merkezlerinde kurulmaya başlamıştır. Mahalle kahveleriyle aynı dönemde ortaya çıkmıştır. Özellikle Beyazıt, Balat, Fatih, Eyüp; Eminönü, Aksaray ve Kapalıçarşı bölgelerinde yaygındır. Sonraları bu kahvehaneler işçi ve tüccarların kullandıkları kahvehaneler olarak ayrılmışlardır.

Yeniçeri Kahvehaneleri: Yeniçerilerin kışla dışında zaman geçirdikleri alanlardır. Bu kahvehaneler esnaflık kültürüne katkı sağlamışlardır. O dönemin en meşhur kahvesi 1724 yılında Haliçte açılan Çorbacı Ali'nin kahvesidir. İkinci Mahmut döneminde 18 Haziran 1826 yılında yeniçeri ocağının kaldırılması ile bu kahvehane türü ortadan kalmıştır. Bu kahvehanelerin yerine "Tulumbacı Kahvehaneler"i gelmiştir.

Tulumbacı Kahvehaneleri: Tulumbacılar bilindiği üzere çıkan yangınları söndürmek, yayılması engellemek amacıyla kurulmuş bir teşkilattır. Bu kahvehane tipleri yeniçeri ocağının kapatılmasından sonra mahalle kahvehane kültürünün devamı niteliğinde devam ettirilmiştir. 1876 yılına kadar popülerliğini sürdürmüştür.

Semai Kahvehaneleri: Genellikle ramazan aylarında ya da haftasonlarında fasıl müzik yapılan tulumbacı kahvehane tipidir. Bu kahvehane Osmanlı dönem dizilerinde görülen kahvehanedir. Giriş parası verilmektedir. Daha çok Kabadayı, Külhanbeyi yada nüfuslu çapkınlar tarafından kullanılmaktadır. En ünlü semai kahvehaneleri Kumkapı, Samatya, Üsküdar, Beşiktaş ve Çukurcuma semtlerinde bulunmaktaydı. Meddah kahvehaneleri, Esrar kahvehaneleri, Seyyar kahvehaneleri, Aşık Kahvehaneleri ve Aydın kahvehaneleri gibi adlarla anılmaktaydı.

Yararlanılan Kaynaklar

Akarçay, E. (2012). Kâh Kahvehane Kâh Caf : Küreselleşen Eskişehir'de Kahve Tüketimi  zerine Kuramsal Bir Giriş. *İleti-s-im*.

Girginol, C. R. (2018). Kahve Topraktan Fincana, Ankara: A7 Kitap.

Girginol, C. R. (2018). Fincandan Lezzete, İstanbul: O lak Kitap.

Kaplan, M. (2011). Bir Fincan Keyif: Kahvenin  yk s . *Yurt ve Dünya Dergisi/The Journal of Homeland and The World*, 2(2), 11-20.